

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
"12" sentyabr 2025-ci il

Fənn sillabusu:

İxtisas: 050711 – Bağçılıq və tərəvəzçilik

Fakültə: "Aqrar və mühəndislik"

Kafedra: "Aqrar elmlər"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: s/f "Ampeloqrafiya" (Program Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 02.03.2016-cı il tarixli 359 sayılı əmri ilə qrif verilmişdir)

Kodu: İPF-B16

Tədris ili: III (2025-2026)

Semestr: V (payız)

Tədris yükü: Cəmi: 90 saat. Auditoriyadan kənar-60 saat. Auditoriya saatı – 30 (15 saat müəhazirə, 15 saat laboratoriya)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 3

Auditoriya N: 314

Saat: 4-cü gün saat müəhazirə 12:20

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: aqrar.ü.f.d., dos. Musayev Mirzə Kamal oğlu

Məsləhət günləri və saat: 2 gün 9⁰⁰-13⁰⁰.

E-mail ünvanı: vcdiv@rambler.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Füzuli küç., 170-a

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas.

1. Quliyev V.M., Pənahov T.M., Qurbanov M.R., Səlimov V.S., Musayev M.K., İdrisov H.Ə., Nəcəfov C.S. Azərbaycan ampeloqrafiyası I cild. – Bakı: "Müəllim", 2017. – 740 s.
2. Quliyev V., Musayev M. Naxçıvan Muxtar Respublikasının üzüm genofondu və seleksiyası. Bakı, "Müəllim nəşriyyatı" 2017, 290 s.
3. The Meditterrian Genetic Code - Grepvine and Olive". Edited be D.Poljuha and B.Sladonya. InTech, Croatia, 2013, 314 p. (Musayev M.K., Akparov Z. Centuries-old results of cultivation and diversity of genetic resources of grapes in Azerbaijan. p.99-123.)
4. Maghradze D., Failla O. Musayev M, et.al. "Caucasus and Northern Black Sea Region Ampelography", Vitis" Journal of Grapevine Research, JKI-Julius Kühn Institut, Germany, 2012, 485 p.
5. Müəhazirə materialları

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa fənnin tədrisi vacib deyil.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

Ampeloqrafiya (yunanca ampelo–üzüm, qraphe – yazıram deməkdir) - *Vitaceae* Juss. fəsiləsinə daxil olan üzümün növ, sort və klonların genofondunun tədqiqi, irsi dəyişkənliklərin qanunauyğunluqlarının müəyyənləşdirilməsi, ekoloji və antropogen amillərin təsiri ilə morfoloji dəyişkənliklərin tədqiqi, aqrobioloji xüsusiyyətlərinin araşdırılması ilə məşğul olan mühüm elmi-tədqiqat sahəsidir.

Dünyanın üzüm becərilən ölkələrində *Vitaceae* Juss. fəsiləsinə daxil olan sort və formaların qorunub saxlanılmasında, seleksiya işlərində, həmçinin təsərrüfat miqyasında istifadə edilməsində ampeloqrafik kolleksiya bağlarında üzüm genofondunun qorunub saxlanması çox böyük elmi-praktiki

əhəmiyyətə malikdir. Ampeloqrafik kolleksiya bağlarında üzüm genofondunun toplanılması və qorunması həm seleksiya işləri üçün, həm də istehsalatda istifadə olunması məqsədilə mühüm praktiki əhəmiyyət daşıyır.

Ampeloqrafiya - üzüm bitkisinin sortlarını sistemli şəkildə təsvir edən, təsnif edən və öyrənən elm sahəsidir. Onun əsas predmeti - üzüm sortlarının morfolojiyası (yarpaq, çiçək, salxım, meyvə xüsusiyyətləri), bioloji xüsusiyyətləri (boy atma qabiliyyəti, məhsuldarlıq, iqlimə davamlılıq), genetik müxtəliflik və seleksiya potensialını qiymətləndirməkdir.

Ampeloqrafiyanın vəzifələri - üzüm nümunələrinin identifikasiyası (təbiətdə və mədəni şəraitdə olan üzüm növlərinin və sortlarının dəqiq təyin edilməsi), kolleksiyaların yaradılması (nadir və qiymətli sortların qorunub saxlanması), seleksiyaya kömək (yeni, davamlı və yüksək keyfiyyətli sortların yaradılması üçün material təqdim etmək), üzümün tarixini və coğrafiyasını (üzümün mənşəyi və yayılma yollarını) öyrənmək.-Tələbələrə akademik yardım göstərmək, onların potensialının reallaşdırılması imkanlarını artırmaq-Tələbələrin fəallığına dəstək vermək- Ampeloqrafiya sahəsinə, o cümlədən üzümçülük üçün: -tələbədə maraq yaratmaq və bu marağı inkişaf etdirmək-tələbələrin növbəti semestrlərdə "Bağçılıq və tərəvəzçilik" kurslarının daha yaxşı mənimsəməsi üçün özül yaratmaq.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

-10 bal – tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəfidir.

- 9 bal – tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.
- 8 bal – tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir.
- 7 bal – tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir.
- 6 bal – tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal – tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal – tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir.
- 3 bal – tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir.
- 1-2 bal – tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal – suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

- 91-100 bal – əla (A)
- 81-90 bal – çox yaxşı (B)
- 71-80 bal – yaxşı (C)
- 61-70 bal – kafi (D)
- 51-60 bal – qənaətbəxş (E)
- 51 - baldan aşağı – qeyri-kafi (F)

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X.Təqvim mövzu planı: Mühazirə 15 saat

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
1	2	3	4
1	Mövzu 1: Ampeloqrafiya fənni haqqında məlumat. Plan: 1. Ampeloqrafiya fənninin inkişaf tarixi, təsnifatı və məqsədi 2. Ampeloqrafiya öyrənilmə metodları və vəzifəsi. 3. Ampeloqrafiyanın digər elm sahələri ilə əlaqəsi. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2,3, 4, 5]	2	
2	Mövzu 2: <i>Vitaceae</i> Juss. fəsiləsinin təsnifatı, cins və növlərin xüsusiyyətləri Plan: 1. Üzümkimilər fəsiləsinin yayılma arealı. 2. Üzümkimilər fəsiləsinin tarixi. 3. Üzümkimilər fəsiləsinin cins və növlərin ampeloqrafik xüsusiyyətləri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2,3, 4, 5]	2	
3	Mövzu 3: Azərbaycanda <i>V. vinifera</i> L. növünün yayılması və yabanı üzümün genetik ehtiyatları Plan: 1. Azərbaycanda <i>V. vinifera</i> L. növünün yayılma arealı. 2. Azərbaycanda <i>V. vinifera</i> L. növünün tarixi. 3. Azərbaycanda <i>V. vinifera</i> L. növünün mədəni və yabanı nümunələrinin xüsusiyyətləri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2,3, 4, 5]	2	
4	Mövzu 4: Azərbaycanın üzüm genofondu. Plan: 1. Azərbaycanda üzüm bitkisinin genetik ehtiyatları. 2. Azərbaycanda üzüm bitkisinin növ tərkibinin xüsusiyyətləri. 3. Azərbaycanda üzüm bitkisinin sort tərkibinin xüsusiyyətləri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2,3, 4, 5]	2	
5	Mövzu 5: Azərbaycan Respublikasının üzüm becərilən təbii-iqtisadi bölgələri Plan: 1. Azərbaycanda üzüm bitkisi becərilən bölgələrinin xüsusiyyətləri. 2. Ərazilərin ümumi coğrafi göstəriciləri. 3. Ərazilərin iqlim və torpaq xüsusiyyətləri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2,3, 4, 5]	2	
6	Mövzu 6: Ampeloqrafik təsvir sxemi və sortlara olan tələblər Plan: 1. Üzüm nümunələrinin ampeloqrafik təsvir sxemi. 2. Sortlara qoyulan ümumi tələblər 3. Süfrə və texniki sortlara isə xüsusi tələblər Mənbə: [Mühazirə materialları 1, 2,3,4,5]	2	
7	Mövzu 7: Üzümün əsas fenoloji fazaların qiymətləndirilməsi Plan: 1. Üzüm bitkisinin fenoloji mərhələləri. 2. Üzümün fenoloji qiymətləndirmə metodları. 3. Üzümün BBCH üzrə qiymətləndirmə sistemi. Mənbə: [Mühazirə materialları 1, 2, 3,4,5]	2	
8	Mövzu 8: Müasir ampeloqrafiya metodları Plan: 1. Üzüm sortlarının rəqəmsal qiymətləndirilməsi. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1, 2,3,4,5]	1	
	Cəmi:	15	

Sls	Laborator mövzuları	Saat	Tarix
1	İş 1: Ampeloqrafiya fənninin inkişaf tarixi, təsnifatı və məqsədi	2	
2.	İş 2: <i>Vitaceae</i> Juss. fəsiləsinin təsnifatı, cins və növlərin xüsusiyyətləri	2	
3.	İş 3: Azərbaycanda <i>V. vinifera</i> L. növünün yayılma arealı.	2	
4	İş4: Azərbaycanda üzüm bitkisinin genetik ehtiyatları.	2	
5	İş 5: Azərbaycanda üzüm bitkisi becərilən bölgələrinin xüsusiyyətləri.	2	
6.	İş 6: Üzüm nümunələrinin ampeloqrafik təsvir sxemi.	2	
7	İş 7: Süfrə və texniki sortlara tələblər.	2	
8	İş 8: Üzümün fenoloji qiymətləndirmə metodları.	1	
	Cəmi:	15	

XI. Fənn üzrə tələblər:

- Ampeloqrafiya fənninin əsas məqsədi, istiqamətləri və metodları.
- təbiətdə və mədəni şəraitdə olan üzüm nümunələrinin dəqiq təyin edilməsi
- üzüm bitkisinin təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə edilməsi tədbirləri
- ampeloqrafik təsvir üsullarını öyrənməlidir
- nadir və qiymətli sortların qorunub saxlanması tədbirləri
- üzümün fenoloji qiymətləndirmə metodlarını
- müasir ampeloqrafiya metodlarına xüsusi diqqət yetirməlidirlər.

XII.Fənn üzrə təlim nəticələri: Ampeloqrafiya fənninin məqsədi və metodlarını bilməli. Üzüm nümunələrinin ampeloqrafik təsvir üsullarını öyrənməli, ölkəmizin üzüm genetik ehtiyatlarının tarixini, yayılmasını və xüsusiyyətlərini bilməli. Süfrə və texniki üzüm sortlarına olan tələbləri bilməli. Üzümün fenoloji qiymətləndirilməsini bilməli. Nadir və qiymətli sortların qorunub saxlanması tədbirlərini bilməlidirlər.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV: Kollektiv sualları:

I Kollektiv sualları

1. Ampeloqrafiya fənni haqqında məlumat.
2. Ampeloqrafiya fənninin inkişaf tarixi, təsnifatı və məqsədi
3. Ampeloqrafiya öyrənilmə metodları və vəzifəsi.
4. Ampeloqrafiyanın digər elm sahələri ilə əlaqəsi.
5. Üzümkimilər fəsiləsinin yayılma arealı.
6. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün yayılma arealı.
7. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün tarixi.
8. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün mədəni və yabanı nümunələrinin xüsusiyyətləri.
9. Təbiətdə və mədəni şəraitdə olan üzüm növlərinin dəqiq təyin edilməsinin əhəmiyyəti
- 10.Yerli sort və formaların qorunmasının əhəmiyyəti

II Kollektiv sualları

1. Azərbaycanda üzüm bitkisinin genetik ehtiyatları.
2. Azərbaycanda üzüm bitkisinin növ tərkibinin xüsusiyyətləri.
3. Azərbaycanda üzüm bitkisinin sort tərkibinin xüsusiyyətləri.
4. Azərbaycan Respublikasının üzüm becərilən təbii-iqtisadi bölgələri
5. Ampeloqrafik təsvir sxemi və sortlara olan tələblər
6. Üzüm nümunələrinin ampeloqrafik təsvir sxemi.
7. Sortlara qoyulan ümumi tələblər

8. Süfrə və texniki sortlara isə xüsusi tələblər
9. Üzümün əsas fenoloji fazaların qiymətləndirilməsinin əhəmiyyəti
10. Üzümün fenoloji qiymətləndirmə metodları.

XV.İmtahan sualları:

--blok 1 --

1. Ampeloqrafiya fənni haqqında məlumat.
2. Ampeloqrafiya fənninin inkişaf tarixi, təsnifatı və məqsədi
3. Ampeloqrafiya öyrənilmə metodları və vəzifəsi.
4. Üzüm nümunələrinin ampeloqrafik təsvir sxemi.
5. Üzüm sortlarının rəqəmsal qiymətləndirilməsi.
6. Ampeloqrafiyanın digər elm sahələri ilə əlaqəsi.
7. *Vitaceae* Juss. fəsiləsinin təsnifatı, cins və növlərin xüsusiyyətləri
8. Süfrə və texniki sortlara isə xüsusi tələblər

--blok 2 --

9. Üzümkimilər fəsiləsinin yayılma arealı.
10. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün yayılma arealı.
11. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün tarixi.
12. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün mədəni və yabanı nümunələrinin xüsusiyyətləri.
13. Təbiətdə və mədəni şəraitdə olan üzüm növlərinin dəqiq təyin edilməsinin əhəmiyyəti
14. Kolleksiyaaların yaradılması, nadir və qiymətli sortların qorunub saxlanılmasının əhəmiyyəti.
15. Üzümün mənşəyi və coğrafi yayılma arealları
16. Yüksək məhsuldar və xəstəliklərə davamlı sortların seçiminin əhəmiyyəti

--blok 3 --

17. Yerli sort və formaların qorunmasının əhəmiyyəti
18. Ampeloqrafiya üzümçülüynün elmi əsasını təşkil edir və kənd təsərrüfatının inkişafı üçün vacibdir.
19. Azərbaycanda üzüm bitkisinin genetik ehtiyatları.
20. Azərbaycanda üzüm bitkisinin növ tərkibinin xüsusiyyətləri.
21. Azərbaycanda üzüm bitkisinin sort tərkibinin xüsusiyyətləri.
22. Azərbaycan Respublikasının üzüm becərilən təbii-iqtisadi bölgələri
23. Azərbaycanda üzüm bitkisi becərilən bölgələrinin xüsusiyyətləri.
24. Ərazilərin ümumi coğrafi göstəriciləri.

--blok 4 --

25. Ərazilərin iqlim və torpaq xüsusiyyətləri.
26. Ampeloqrafik təsvir sxemi və sortlara olan tələblər
27. Üzüm nümunələrinin ampeloqrafik təsvir sxemi.
28. Sortlara qoyulan ümumi tələblər
29. Süfrə və texniki sortlara isə xüsusi tələblər
30. Üzümün əsas fenoloji fazaların qiymətləndirilməsi
31. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün yayılma arealı.
32. Azərbaycanda *V. vinifera* L. növünün tarixi.

--blok 5 --

33. Üzüm bitkisinin fenoloji mərhələləri.
34. Üzümün fenoloji qiymətləndirmə metodları.
35. Üzümün BBCH üzrə qiymətləndirmə sistemi.
36. Müasir ampeloqrafiya metodları
37. Üzüm sortlarının rəqəmsal qiymətləndirilməsi.
38. Üzüm sortlarını təsvir edərkən hansı xüsusiyyətlər əsas götürülür?
39. Ampeloqrafiyanın seleksiyadan fərqi nədir?
40. Azərbaycanın yerli üzüm sortları

“S/f. Ampeloqrafiya” fənninin sillabusu 050711 - “Bağçılıq və tərəvəzçilik” ixtisasının tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus “Aqrar elmlər” kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (12 sentyabr 2025-ci il, protokol № 01)

Fənn müəllimi:

dos.M.K.Musayev

Kafedra müdiri:

dos. İ.C.Kərimov